

SERİ
SERIE B

CİLT
TOME XXIV

SAYI
FASCICULE II

1974

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

ORMAN FAKÜLTESİ DERGİSİ

REVUE DE LA FACULTÉ DES SCIENCES FORESTIÈRES
DE L'UNIVERSITÉ D'ISTANBUL

KÖY KONUTLARINDA ORMANCILIK HİZMETLERİ

Yazan

Prof. Dr. Necati ÖZÇELİK

Giriş

6831 sayılı Orman Kanunu'nun 31. maddesine göre Devlet ormanları içinde veya orman sınırlarına, ortasından 10 km yatay uzaklıkta çevrede bulunan köyler, (orman köyü) kapsamına girmektedir. Memleketimizde 22,575 orman köyü ve bu köylerde 11.584,438 vatandaşımızın ikamet etmekte olduğu görülür. Bu köylülere orman işletmelerinde çalışma olanakları sağlandıktan başka, Orman Kanunu'nun 31. ve 32. maddelerine göre de ormanlarımızın verim gücü oranında ucuz tarife ile yapılacak ve yakacak odunu tahsis edilmektedir. Bu ormancılık hizmetleri daha da genişletmekte ve haricen gelecek ve Hükümetce iskâna tabi tutulacak göçmenlerle, memleket içinde bir yerden diğer bir yere nakledilecek ve topluca köy kuracak veya köylerde yerleştirecek kimselere ve yersarsıntısı, yangın heyelân ve sel gibi âfetlere uğrayan muhtaç köylülere, ev, ahır, ambar ve samanlık gibi yapıları için bir defaya mahsus ağaç verilebilmektedir.

Orman köylüsü, idareden almış olduğu muayyen miktardaki bu zati ihtiyaç yapacak odununu, kendi örf ve âdetlerine göre ve hiçbir teknik kontrole uymaksızın ev, ahır, ambar ve samanlık gibi yapılarda kullanmaktadır. Faydalı alan ve yapı sistemleri gibi maliyete etki yapan faktörler üzerinde de durulmadığından ağaç malzeme, israf denecek şekilde sarfedilmektedir.

Bu itibarla köy konutları için, bir taraftan *yapı alanı* kısımlarını tesbit ederek ekonomik ve kullanışlı projeler düzenlemek, diğer taraftan *yapı sistemleri* üzerinde durularak bu konutların nerelerinde ağaç malzemesinin kullanılacağı zorununu çözmek gerekmektedir. Zira köy konutları ve bilhassa orman köyü konutları, Prof. Dr. Ing. Wedler'in söy-

lediği gibi şehir konutlarından ayrı olarak etüd edilmesi lâzım gelen önemli bir konudur. Nüfusumuzun %71,2 köylü ve bunun da % 32 sini orman köylüsü teşkil ettiğini düşünürsek yapı konusunun, memleketimiz köy kalkınması yönünden ne kadar önemli bulunduğunu daha iyi ifade etmiş oluruz.

I — Orman köylerinde sosyo-ekonomik ilişkiler

Geçimini ve kalkındırılmasını 8.9.1956 yılında yayınlanan 6831 sayılı Orman Kanunu'na bağlamış bulunan 11 buçuk milyon Türk köylüsü çok düşük hayat standartları içinde yaşantısını sürdürmektedir. Millî gelirimizden almakta olduğu pay en asgari seviyededir. Bu nedenle ekonomik yönden muhtaç, kültür bakımından yoksun orman köylüsünü kalkındırmak Anayasamızın öngördüğü bir gerçektir. Bunu tahakkuk ettirmekle Orman Bakanlığının başlıca görevidir. Bununla beraber çok önemli bulunan bu konuyu hemen halledebilmenin de kolay olamayacağını önceden kabul etmek gerekir. Kalkındırma anlamının öngördüğü hizmet ve vasıtaları orman köyüne ve köylüsüne kadar getirmek, yapıcı ve geliştirici bir plân ve programa bağlı kalınarak işleri yürütmek hedefe ulaşabilmenin tek yoludur. Bu maksatla orman köylüsüne bir taraftan çalışma olanakları sağlanırken diğer taraftan boş zamanlarında ekonomik gelirine katkıda bulunabilecek başka faaliyetler aramak ve bulmak zorunluğunu da göz önüne getirmek lâzımdır.

Orman köylüsünün Devlet ormanlarının kesme, taşıma, toplama, imâl, bakım, imâr, ağaçlandırma, yol ve inşaat gibi işlerde tercihan çalıştırılmak suretiyle ön plânda geçimleri sağlandığı gibi, boş kalan zamanlarını tarla, bağ - bahçe ve bağ - meyvecilik gibi faaliyetlerle değerlendirerek suretiyle yan gelirlerle de ekonomik gücünü takviye etmek mecburiyetindedir. Bu arada devletin maddi ve manevi olanaklarından faydalanarak küçük san'at çalışmalarına, el işçiliğine yer vermek ve her türlü hizmetlerin köye girmesine yardımcı olmak bilhassa kooperatifler kurmak, iç turizmi teşvik edici tedbirler almak, eğitici ve öğretici kurslar açmak gibi üzerinde ısrarla durulması icap eden faaliyetlere yer vermek gerekmektedir. Böylece, orman köylüsünün ekonomik zaruretlerle ormanlara yaptığı baskı, hem azalmış ve hem de orman suçlarının meydana gelmesindeki amiller ortadan kalkmış olacaktır. Zira yeterli bir ekonomik düzeye ve kültüre ulaşamayan, yaptığı işin kötülüğünü idrak edemeyen bir toplumdan, hiçbir zaman kalkınma beklenmemelidir.

II — Köylerde orman-konut ilişkileri

Köylerimize konut yapımı için ormanlardan faydalanma olanaklarını sağlayan ilk yasal mevzuatı, 1870 tarihli orman nizamnamesi hükümleri arasında görmekteyiz. Bundan sonraki tarihlerde de çıkarılan bir takım kanunlar, Devlet ormanlarından köylülerin istifa haklarını tayin ve tesbite yarayan bazı esaslar ortaya koymuştur. Bütün bu olanaklara rağmen köy konutları, mazbut, rahat ve teknik yönden emniyet verici bir barınak haline maalesef sokulamamıştır. Bununla beraber orman köylülerimizin dağınık ünitelerini birleştirerek, hayat standartlarının yükseltilmesine yönelik ileri teknolojik gelişmelerle, toplumsal kalkınma olanakları denemek istenmiş fakat bunda da bazı sakıncalar öne sürülerek sorun, bir çıkmazdan öteye götürülememiştir. Bu durum karşısında köy konutlarını olduğu yerde islâh etmek imkânları üzerinde durulmuş fakat olumlu bir sonuç alınamamıştır.

Memleketimizde köy konutları ve bu arada orman köyü konutları, hiç bir nizama bağlı olmayarak muhitin örf ve âdetlerine uyularak yapılmaktadır. İyi yetişmiş usta ve kalfa bulmakta ekseriya mümkün olamamaktadır. Bu nedenle yapıların, hemen hepsi bu olanaksızlıklar yüzünden emniyetle oturulacak bir durumda değildir. Halbuki orman köylüsü, herşeyden önce küçük bir zirai işletme niteliğinde ve fevkalâde güç şartlar altında yaşamaktadır. Yaptırdığı konutun sosyal, ekonomik ve bilhassa teknik şartlara uygun olmasını arzulamakta ve huzur içinde ömrünü sürdürmesini istemektedir. Rahat binaya kavuşan her insan gibi köylü de aile ocağından, çevresinden, kolay kolay uzaklaşmayacaktır.

Mutlu yaşantı, köylüyü yuvasına bağlayacağı gibi çalışma gücünü arttırmak suretiyle kendisine ve memleket ekonomisine daha yararlı olacak ve nihayet köylerden şehirlere doğru akımın önlenmesi kısıtlanacaktır.

Orman teşkilâtı, mevcut mevzuat hükümleri ile orman köylüsünün yaşantısını yükseltebilmek maksadıyla bazı katkılarda bulunmaktadır. Bunların başında zati yapacak, yakacak odun temini ve kalkınma kredileri gelmektedir.

1 — Orman köylülerinin zati yapacak odunu

Son nüfus sayımına göre, 11,5 milyon orman köylüsü, 6831 sayılı orman kanunu'nun 31. maddesi gereğince kendi sarfiyatı için *zati ihtivaç* adı altında, ondabir tarife bedeli karşılığında ve gücü, müsait en

yakın devlet ormanlarından veya istif yerlerinden kerestelik ağaç, tomruk (yapacak odunu) ve yakacak odunu almaktadır.

Orman köylerinin konut için yıllık zati yapacak odun ihtiyacı, kesinlikle bilinmemesine rağmen yapılan tahmini hesaplar, bunun üzerinde önemle durulması lâzım gelen miktarlarda olduğunu göstermektedir. Bu itibarla ormanca zengin bulunan mintikalarda köy konutları ağaç malzeme sarfiyatında, bir sınırlamaya gitmenin lüzumuna inanmış bulunuyoruz.

Ağaç malzeme, sanayileşmek mecburiyetinde olan yurdumuzda, gündün güne pahalılaşmaktadır. Köy konutlarının plânsız ve kontrolsüz yapımı, ağaç malzeme sarfiyatını arttırmakta ve bunun neticesi Sanayi sektöründe odun hammadde temini güçlüklerinin meydana gelmesine sebep olmaktadır. Bu darlık, bir taraftan orman ürünlerinin pahalılaşarak imalât fiatların yükselmesine, diğer taraftan köylünün orman üzerindeki baskısını arttırmaktadır.

Orman köylüsüne; kanuni uygulamalarla onda bir tarife bedeli karşılığı verilen ucuz yapacak odunu, piyasa değeri üzerinden hesaplandığı takdirde bunun, pahalı inşaat malzemeleri arasına girdiğini göstermektedir. Bu haliyle ağaç malzeme, köy konutlarında mümkün olduğu kadar az kullanılmasını ve bunun yerine diğer yapı malzemelerinden faydalanma olanaklarının araştırılmasını gerektirmektedir.

Yapılan hesaplara göre memleketimizin 1967 yılındaki yapacak odun tüketiminin 4,6 milyon m³ civarında bulunduğu anlaşılmıştır. Bu tüketimin 1975 yılı içinde 6,3 milyon m³ e ulaşacağı ve böylece üretimin, yurt ihtiyacının üstünde bir seyir takip edeceği öngörülmektedir. Köy konutlarında ve bu arada Şehir Konutları yapımında ağaç malzemenin rasyonel kullanılması, üretim miktarının daha da çoğalmasına imkân verecektir. Bu ise bir taraftan ağacın, sanayide kolayca temin edilmesine, diğer taraftan fazla üretimin dış pazarlara sürülmesine olanak sağlayacaktır.

2 — Orman köylülerinin kalkındırılması

Orman köylüsünün kalkındırılması, hem 6831 sayılı orman kanununun 13. maddesince öngörülen bir yasal zorunluk ve hem de köylülerin refahı ile ilgili bir vatandaşlık görevidir. Buna rağmen Kanunun neşir tarihi bulunan 1956 yılından bugüne kadar geçen 20 yıl zarfında orman köylüsünün kalkındırılmasıyla ilgili zorunluklar, maddi olanaksızlıklar nedeniyle maalesef yerine getirilememiştir.

6831 sayılı Orman Kanunumuzun 13. maddesi, buldukları yerlerde muhitin icaplarına göre ve muhtelif suretlerde kalkındırılması mümkün görülen orman köylerine, Bakanlığın izni ile T. C. Ziraat Bankalarından her sene belirtilen miktardan aşağı olmamak şartıyla yirmi yıl müddetle *kalkındırma kredisi* açılır demektedir. Ayrıca buldukları yerlerde kalkındırılmasına olanak sağlayamayacağı anlaşılan köyleri, yeteri kadar üretici bir duruma getirebilmek maksadiyle ve kendi istek ve menfaatleri uyarınca başka yerlere nakilleri Bakanlar Kurulunca kararlaştırılabilir hükmü de yer almış bulunmaktadır.

Uzun yıllar ihmal edilen Türk köylüsünün bütün yükünü, bir teşkilâta yıkmakta doğru ve insafılı bir yol sayılamaz. Köy konutlarını imar; ihya etmenin yanında, ormancılıkla ilgili üretimi arttırıcı değerlendirici ve istihdamı çoğaltıcı her türlü faaliyetleri, tarımsal işletmelerin gelirini arttırıcı nitelikte el ve ev san'aları ve nihayet tabii kaynaklardan faydalanmak için girişilen çeşitli teşebbüsleri tahakkuk ettirmek gereklidir. Bunun için de her şeyden önce öngörülen tahsisatın, yeteri kadar bütçeye mutlaka konulması lâzımdır.

III — Orman köyü konutları

Konutların rasyonel bir biçimde projelendirilmesi ve uygulanması için, yapının faydalı alanı ile ekonomik yapı sistemlerinin bir arada yürütülmesi zorunluğu vardır. Bu nedenle bu iki etkili ve önemli faktörün ayrı ayrı izahı gerekmektedir.

1 — Köy konutlarının projelendirilmesi

Bilinildiği gibi projelendirme, yer, maksat ve gaye gözönünde bulundurularak, kanun ve yönetmelikler uyarınca meydana getirilmek istenen bina ya da tesislerin, bir ölçükle kâğıt üzerine çizim işlemidir.

Orman içi ve çevre köylerinde islah veya örnek olarak bu günedek uygulamaya intikal eden böyle herhangi bir çalışma yapılmamıştır. Bununla beraber 1956 yılında T. C. Ziraat Bankası tarafından köylü ziraat işletmeleriyle ilgili ev, bina ve tesisleri için müsabaka ile gayet değerli projeler sergilenmiş, fakat olumlu bir sonuç elde etmek mümkün olmamıştır.

Daha sonra 1961 yıllarında Orman Fakültesi Orman İşletme İnşaatı Kürsüsü tarafından Karadeniz Orman Mıntıkası köy evlerinde ağaç malzemenin rasyonel kullanılması üzerine bazı bilimsel çalışmalar yapılmış, fakat bunlarda tatbikata yönelememiştir.

Orman içi ve çevre köylerine münhasır olmamakla beraber Köy İşleri Bakanlığı Toprak ve İskân Genel Müdürlüğünce 1965 yılında, iklim, topoğrafik durum ve ekonomik şartlar gözönüne alınarak hazırlanmış bulunan çeşitli tipteki projelerde, belirli çalışmaları kapsadığı halde yeterli olamamıştır.

Orman köylüsünün bütün özelliklerini yakından bilen orman teşkilâtı, köylüyü teşvik etmek ve aynı zamanda ağaç malzemeyi az kullanmayı amaç edinen, yeter büyüklükte, ekonomik ve yakıt tasarrufuna dönük, kolay ısına bilen, doğa ile bağdaşabilen köy evi projeleri hazırlanmalıdır. Hatta modern köy anlayışına uygun, toplu barınmaya yönelik muntazam plânlı köylerin kuruluşuna öncülük yapmalıdır. Fransa'da orman idaresi ile birleştirilen «genie rural» teşkilatı, buna benzer çalışmaları yönetmektedir. Bununla beraber her şeyi Devletten beklemek de doğru değildir. Mevcut mevzuatın sağladığı olanaklar çerçevesi içinde, köy ve köylünün de gayret göstermesi, devlete yardımcı olması gerekmektedir.

2 — Köy konutlarında yapı sistemleri

Bilindiği üzere memleketimizde yapı işleri, mahalli belediyeler tarafından mevcut İmar Kanunu ve kendi yönetmeliklerine göre yürütülmektedir. Köylerimizde çoğunlukla belediye teşkilâtı bulunmadığından yapılar, herhangi bir kontrole bağlı olmaksızın yörelerin örf ve adetleriyle, gelenek ve göreneklerine uygun düşecek biçimde sürdürülmektedir. Ancak, 6831 sayılı Orman Kanunu'nun 35. maddesinin tatbikiyetiyle ilgili 1957 tarihli bir yönetmelik gereğince, hak sahipleri tarafından yeniden yapılacak veya yaptırılacak konut ve diğer tesisler için bazı sınırlamalar konulmuştur. Buna göre yapı sistemleri, taş, tuğla, kerpiç ve briket gibi malzemelerden «yığma»; veya «beton» ya da «betonarme karkas» olarak saptanmıştır. Mıntıkada gerekli inşaat malzemesinin mevcut olması veya naklinin köylü gücü ile karşılanamaması halinde ve ayrıca köylü ihtiyacının orman işletmelerindeki fondan ikraz suretiyle sağlanamamasının mümkün olmadığı ahvalde bazı şartlarla ahşap karkas inşaat uygulanabilmektedir.

Bunun dışında yapı sistemleri tamamen serbest bırakılmıştır.

Son yıllar zarfında genel fiat artışları ile beraber ağaç malzemedede büyük yükselmeler görülmüştür. Bugün iyi vasıflı 1 m³ çam kerestesi piyasada, 2 - 2500 TL. arasında değişmekte; fırınlanmış ağaçlar 3000 TL. civarında satılmaktadır. Ev, ahır, samanlık ve ambar inşaatı için verilmekte olan zati ihtiyaç yapacak odunu, bu fiyatlarla hesaplandığı tak-

dirde ağacın pahalı malzemeler arasına girdiği görülür. Bu nedenle köy konutları yapımında «Yer Sarsıntısı Bölgelerinde Yapılacak Yapılar Hakkında Yönetmelik» hükümleri gözönünde bulundurulmak suretiyle doğal bir inşaat malzemesi olan taştan ve sun'i bir inşaat malzemesi olan tuğla, briket ve kerpiçten faydalanmak olanaklarının üzerinde durmak lâzımdır. Bu yapının hem daha ömürlü ve hem de daha sağlam olmasını sağlayacaktır. Ayrıca Sanayi Sektöründe günden güne büyüyen odun hammadde açığının kapatılmasına yardım edecektir.

L İ T E R A T Ü R

- 1 — Evcimen B. S. - Özdönmez M. : Türkiye'nin Yapacak Odun Dış Ticareti Bakımından Komşu ve Diğer Bazı Ülkeler Karşısındaki Durumu İ. Ü. Orman Fakültesi — 1970.
- 2 — İnal, Selâhattin : Ormançılık Politikası Ders Notları İ. Ü. Orman Fakültesi Roto Baskısı İstanbul — 1965.
- 3 — Kodalbaş, Sencer : Orman Köylerinin Kalkandırılması Sorunu ve Teknik Kongreden Beklenenler Hakkında. Orman Mühendisliği Dergisi Ankara — 1972. Kasım.
- 4 — Özçelik, Necati : Karadeniz Orman Mıntıkası Köy Evlerinde Ağaç Malzemenin (ahşabın) Rasyonel Kullanılması Üzerine Araştırmalar. Orman Genel Müdürlüğü Yayını : 386 Ankara — 1964.
- 5 — Wedler, E. H. B. : İmar ve İskân Bakanhğı Yapı Malzemesi Genel Müdürlüğü Raporu. Ankara — 1961.